

Poznatky ze systematických návštěv policejních cel v roce 2010

1. Veřejný ochránce práv navštívil od začátku roku 2010 v souvislosti se svojí úlohou provádět systematické návštěvy ve smyslu ustanovení § 1 odst. 3, 4 písm. b) zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, celkem 34 policejních zařízení.

2. Byla navštívena policejní zařízení z různých krajů, s výjimkou kraje Plzeňského, neboť tamní v současnosti provozované cely byly navštíveny již během předchozích návštěv v roce 2006 a 2007. Na čtyřech zařízeních však bylo od vyhodnocení návštěvy z důvodu nevyužívání cel upuštěno. Celkem bylo prohlédnuto 126 cel pro celkem 192 osob (blíže o lokaci, počtu a kapacitě cel, viz příložený přehled).

3. Všechny předem neohlášené návštěvy provedli pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „pracovníci Kanceláře“), některé z návštěv proběhly ve večerních nebo nočních a některé opakovaně v časných ranních hodinách. Na začátku každé návštěvy, po příchodu pracovníků Kanceláře na policejní služebnu, byl vždy osobně, nebo v případě nepřítomnosti telefonicky vyrozuměn vedoucí příslušné organizační složky, pod něž policejní cely, jejich provoz a ostraha spadají. Tomuto pak byla adresována i zpráva z návštěvy zařízení podle § 21a odst. 2 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, s výzvou k vyjádření k případným zjištěním. Zpráva byla na vědomí zaslána příslušným vedoucím územních odborů a krajským ředitelům podle lokace navštívených služeben. Ve dvou případech byly navštíveny cely spadající pod Službu cizinecké policie České republiky (Ústí nad Labem, Hradec Králové), ve zbývajících případech spadaly cely pod územní útvary policie.

4. Při právním hodnocení obsaženém ve zprávách zaslaných vedoucím jednotlivých organizačních složek, při kterých byly cely zřízeny, odkazoval veřejný ochránce práv (dále jen „ochránce“ zejména na zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (v textu uváděn jako „ZP“), závazný pokyn policejního prezidenta č. 159, ze dne 2. prosince 2009, o eskortách, střežení osob a o policejních celách (textu uváděn jako „ZP PP“) a na svou dříve publikovanou Zprávu z návštěv policejních zařízení z dubna 2006.¹

Stavebně-technické uspořádání

5. Policejní cely rozměrově odpovídaly ZP PP. Nebyl problém s tím, že by kamera snímala toaletu, ale v některých případech kamera snímala umyvadlo, což podle ZP PP není možné, neboť umyvadlo má být také umístěno mimo dosah kamery. Ne ve všech případech bylo umyvadlo a WC opticky odděleno od zbytku cely (např. Uherské Hradiště, Krupka), jak to požaduje čl. 2 písm. l) přílohy č. 1 ZP PP. V těchto případech ochránce doporučoval cely uzpůsobit podle ZP PP.

6. Z dalších skutkových zjištění lze uvést, že v některých celách nebylo možné pustit tekoucí vodu z cely, ale musela být puštěna na chodbě. Ne ve všech celách byl k dispozici noční režim osvětlení požadované čl. 2 písm. j) bod 2 přílohy č. 1 ZP PP. Režim nočního osvětlení nebyl nainstalován vůbec nebo byl nefunkční, popř.

¹ Zpráva je přístupná elektronicky na webových stránkách veřejného ochránce práv www.ochrance.cz

bylo zapotřebí i v noci používat denní osvětlení, aby bylo možné používat „slabé“ policejní kamery. V některých celách nefungoval signalizační systém.

7. Zřízení speciální prohlídkové místnosti k provádění osobních prohlídek požaduje čl. 1 písm. c) přílohy č. 1 ZP PP. Nikde nebylo zaznamenáno, že by osobní prohlídku prováděla osoba opačného pohlaví od osoby umísťované do cely. Pokud se z důvodu nezřízení speciální prohlídkové místnosti odehrávaly osobní prohlídky na chodbě, doporučoval ochránce používat zástěnu, aby na osobu nemohla vidět veřejnost, pokud by měla na chodbu přístup, nebo policisté opačného pohlaví. Také v případě, že prohlídková místnost měla např. prosklené dveře, přes které je do místnosti z chodby vidět, doporučoval ochránce průhled vhodným způsobem zakrýt.

8. Ochránce problém důstojnosti a soukromí osoby akcentoval i v případě kamerových systémů – pokud byl prostor osobních prohlídek snímán kamerou vyvedenou na monitor do prostoru, kde se běžně pohybují další osoby, i opačného pohlaví (Telč), nebo byl monitor s vývodem kamery z cely sice umístěn v místnosti pro policisty, ale natočen tak, že na něj bylo vidět z recepce, kde volně přicházely osoby do budovy (Přerov), doporučoval ochránce situaci napravit. Ne ve všech celách rovněž bylo upozornění, že prostor je monitorován kamerou, proto ochránce doporučoval tuto informaci vyvěsit; tak to ostatně požaduje i čl. 2 písm. o) ZP PP, podle kterého v prostoru viditelném z vícehodinové cely musí být umístěna tabulka informující osoby umístěné v cele o nepřetržitém monitorování prostoru cely zvukovou kamerou ve znění „Prostor cely je sledován kamerovým systémem“.

Materiální vybavení cel

9. V některých, ani nově budovaných celách, nebyly záchody vybaveny prkénkem, přičemž již v souhrnné zprávě z návštěv policejních cel z roku 2006 pod body 39 a 40 ochránce doporučoval, že by záchody v celách měly být vybaveny i záchodovým prkénkem a přinejmenším v případech, kdy je ovládání splachování umístěno vně cely, by bylo vhodné vybavit toaletní mísu také poklopem. Po vykonání potřeby je totiž osoba umístěná v cele při splachování odkázána pouze na policistu, kterého musí nejprve přivolat signalizací.

10. V některých celách nebyly používány matrace (Znojmo, Krupka, v cizineckých celách v Hradci Králové osoba dostávala místo matrace policejní spacák) a osoba tak spala přímo na dřevěné desce lůžka, přičemž **lůžko** (tvořené podle ZP PP k podlaze přichyceným ocelovým rámem s horní dřevěnou částí) **má být podle čl. 3 písm. a) přílohy č. 1 ZP PP opatřeno omyvatelným obalem nebo matrací s omyvatelným povrchem**. Zde je třeba připomenout, že osoba může být v cele umístěna v nejzazším případě až 72 hodin, během nichž s ní probíhají procesní úkony, při kterých musí reagovat na otázky a vysvětlovat – je otázkou, jak se na schopnosti osoby řádně se hájit projeví spánkový deficit způsobený nevyspaním; ochránce proto doporučoval matrace obstatat.

11. Co se týče spánku, ZP PP v čl. 4 přílohy č. 1 stanoví, že v materiální výbavě cel je jeden kus jednorázové roušky na lůžko nebo prostěradlo. Prostěradla nebyla na některých celách nalezena. Jako jednorázová rouška na lůžko sloužila role papíru, ze které byl odtržen přiměřeně dlouhý kus a vydán osobě. Praxe se však různí, na

některých odděleních byly vydávány automaticky dvě deky, na některých odděleních deka a papírová rouška, na některých odděleních pouze deka a osoba ležela přímo na matraci. Nejméně na jednom oddělení se deka po použití neprala ani jinak nečistila (na jednom oddělení se použité deky vyhazovaly). Na jiném oddělení osoby umístěné v cele spaly na matracích s textilním povrchem, které nebylo možné po použití čistit. Měla-li osoba v minulosti dle předcházejícího ZP PP č. 118 ze dne 27. července 2007 nárok na 2 prostěradla, takže jedno mohla použít jako povlak a vyhnout se tak bezprostřednímu fyzickému kontaktu s použitou dekou (nebo matrací), dnes má nárok pouze na jedno prostěradlo, resp. jednorázovou roušku na lůžko. V případě, že je však osobě místo prostěradla vydána „jednorázová rouška“-pruh papíru, se však kontaktu s přikrývkou nebo matrací použitou jinou osobou nelze vyhnout. **Ochránce proto v těchto situacích, kdy osoba umístěná v cele leží na nevyčištěné matraci, nebo pod nevyčištěnou dekou, doporučoval vydávat větší, nejlépe klasické prostěradlo; případně by bylo možno místo prostěradla na nevyčištěnou matraci použít čistou deku. Pokud není čistěna ani deka, ani nelze čistit matraci, měly by být automaticky vydávána prostěradla dvě.**

12. U cel bylo zpravidla k dispozici i další požadované materiální vybavení (např. jednorázové kartáčky na zuby s pastou, jednorázové ručníky, kelímky, prostěradla), které však nebylo osobám v cele automaticky vydáváno; na odděleních bylo ve většině případů zavedeno pravidlo, že osoba si musí zvláště o hygienické potřeby sama aktivně požádat, což v kombinaci s další zavedenou praxí nevzdávání kopie poučení o právech osoby umístěné v cele (viz bod 13) znamená, že osoba omezená na svobodě si o vydání těchto věcí požádá jen zřídkakdy.

Poučení osoby při umístění do cely (§33 odst. 5 ZP)

13. Podle ustanovení § 33 odst. 5 ZP musí být osoba umístěná v cele prokazatelně informována o svých právech a povinnostech. Toto se prakticky vždy děje skrze podepsání příslušného formuláře. ZP PP v čl. 15 odst. 1 stanoví, že kopie poučení je vydána umístěvané osobě, avšak šetřením bylo zjištěno, že se to v praxi neděje. Důvodem je to, že i papír je nahlížen jako věc způsobilá ohrozit život nebo zdraví osoby umístěné v cele. Jedná se tedy o plošný přístup, aniž by se míra rizika vyhodnocovala individuálně. S takovou praxí ochránce nesouhlasil, ostatně neodpovídá ani ustanovení vnitřního policejního předpisu,² ani samotnému textu poučovacího formuláře³ a doporučoval vždy jednu kopii poučení vydat osobě do cely. Je rozdíl mezi schopností přijmout informace v rámci procedur následujících jedna za druhou po omezení svobody a schopností přijmout je později, už relativně v klidu. Podle názoru ochránce je možné osobě formulář neponechat v cele z bezpečnostních důvodů, ale až po individuálním posouzení charakteristik konkrétní osoby, které by nasvědčovaly tomu, že formulář poučení použije k sebepoškození nebo ohrožení jiné osoby (tuto možnost ochránce nijak nezpochybňuje); v takovém případě by měl být formulář založen do odebraných věcí osoby a vydán při jejím odchodu z cely.

² Čl. 15 odst. 1 závazného pokynu stanoví, že je kopie poučení vydána umístěvané osobě.

³ Podle něj umístěvaná osoba svým podpisem stvrzuje, že „poučení porozuměla a obdržela jeho kopii, společně s kopií úředního záznamu o umístění do policejní cely“.

14. ZP PP v čl. 13 odst. 5 stanoví, že dozorčí služba nebo jiný určený policista zabezpečující výkon ostrahy při přebírání osoby ji poučí o právních důvodech provedení úkonu a o jejích právech a povinnostech. V praxi je však osoba dodávaná do cely „již poučena“ orgánem, který ji omezil na osobní svobodě, a pokud přebírající policista obdrží podepsané poučení, znovu osobu speciálně již znovu nepoučuje. Ochránce doporučoval, aby toto ustanovení ZP PP bylo dodržováno, neboť v kombinaci s praxí neposkytování poučení (viz bod 13) existuje reálné riziko, že by osoba umístěvaná do cely mohla dojít újmy na svých právech nebo zákonných nárocích (viz body 12, 24, 25). **Ochránce doporučoval, aby se policisté ještě i zpětnou otázkou přesvědčili, že osoba zaznamenala základní informace.** Mohou se rovněž setkat s osobami, které pomaleji chápou a kterým bude zapotřebí poučení později zopakovat. A pokud osoba odmítá spolupracovat a poučení číst, tak aby ji poučili ústně a ne jen pořídili záznam. Poučení by nemělo být policistou vnímáno jako hrozba, nýbrž jako jeho ochrana.

15. Ochránce také doporučuje, aby v intranetu policie, v sekci do které mají přístup územní útvary vnější služby, byly k dispozici jazykové mutace poučení podle bodu 13, které má zpracována služba cizinecké policie (např. ukrajinská verze).

Odebírání věcí a zdravotních pomůcek

16. Podle ustanovení § 29 odst. 1 ZP je policista před umístěním osoby do cely oprávněn se přesvědčit, zda osoba u sebe nemá *zbraň nebo jinou věc způsobitou ohrozit život anebo zdraví* a takovou věc odebrat. Za tímto účelem je oprávněn provést prohlídku osoby. Šetřením bylo zjištěno, že jsou odebírány de facto všechny věci – pracovník Kanceláře se opakovaně dotazoval, zda by mohl mít při sobě trestní zákon v paperbackovém vydání (tzv. edice ÚZ), knihu nebo noviny, toto se v praxi potvrdilo jako nemožné, až na jedno z navštívených oddělení, kde je k dispozici krabice starších novin a časopisů, které mohou být případně osobě vydány. **Ochránce doporučoval nechávat osobě dokumenty související s umístěním do cely a její trestní věci, aby se s nimi mohla v dostatečné míře seznámit.** Na některých odděleních tyto dokumenty byly automaticky ponechávány, na některých odděleních byly automaticky odebírány. Na jiných odděleních byla zaznamenána praxe, že osobě byly v cele ponechány dokumenty související s jejím případem, ale text poučení o právech osoby umístěné v cele „z bezpečnostních důvodů“ vydán nebyl – za těchto okolností nebylo důvodu poučení automaticky odebírat, neboť osoba držená v cele mohla k sebepoškození použít list papíru tak jako tak. Jak je uvedeno v bodě 13 ochránce doporučoval neponechávat osobě poučení v cele pouze tehdy, pokud by bylo individuálně vyhodnoceno signalizované nebezpečí sebepoškození.

Je otázkou, zda současná praxe odpovídá úmyslu zákonodárce, neboť v situaci, kdy jsou osobám umístěvaným do cel odebírány naprosto všechny věci, je otázkou, zda je postupováno podle zákona, který umožňuje odebrat osobě „věc způsobitou ohrozit život anebo zdraví“; současná praxe jakoby předpokládala, že věc nezpůsobilá ohrozit život anebo zdraví nemůže existovat, což evidentně pravda není. Žádná věc není způsobilá ohrozit život nebo zdraví sama o sobě, ale pouze ve spojení s jednáním osoby, která s tímto úmyslem jedná (nebo si počíná nedbale či

neodborně). Např. komentář k ZP⁴ k pojmu *jiná věc způsobilá ohrozit život nebo zdraví osob* uvádí, že touto věcí „*se rozumí věc, která vzhledem ke své povaze a charakteru umístované osoby by mohla být užita k ohrožení života nebo zdraví*“; toto svědčí pro individuální vyhodnocování požadované ochráncem v bodě 13. Pokud by zákonodárce skutečně chtěl, aby byly odebírány naprosto všechny věci, pravděpodobně by se omezil na konstatování, že se osobě odeberou všechny věci.

17. Je-li podle ustanovení § 29 odst. 1 ZP in fine věcí zdravotní pomůcka, jejíž odnětí způsobuje psychickou nebo fyzickou újmu, musí být pro odebrání zvláštní důvod. Šetřením bylo zjištěno, že na většině oddělení dochází v podstatě k plošnému odebírání brýlí, pouze na některých odděleních jsou brýle zpravidla ponechány (Telč). Na jiných odděleních by brýle odebrali, a pokud by osoba na jejich vrácení trvala, nebo by jí pohyb bez brýlí způsoboval potíže, byly by jí vydány zpět. Na jednom oddělení by brýle ponechali, kdyby lékař výslovně uvedl, že osobě mají být brýle ponechány. S plošným přístupem odebírání nelze souhlasit, ani není možno přenášet zákonem stanovenou rozhodovací pravomoc na lékaře; policista musí být schopen v každém individuálním případě vyhodnotit, zda existuje zvláštní důvod pro odebrání brýlí. Je tedy třeba respektovat ustanovení zákona a brýle odebírat pouze tehdy, je-li dán zvláštní důvod pro jejich odebrání s tím, že je vhodné výslovně zvláštní důvod uvést do služebních pomůcek. **Jinak řečeno, policista by měl brýle automaticky ponechávat; i v případě, že brýle, nebo jinou zdravotní pomůcku vyhodnotí jako věc způsobilou ohrozit život nebo zdraví osob, pak pro „legální“ odebrání věci musí existovat ještě jiný, „zvláštní“ důvod pro odebrání věci (odlišný od toho, že se jedná o věc způsobilou ohrozit život nebo zdraví podle § 29 odst. věta první); tento „zvláštní“ důvod musí policista uvést do služebních pomůcek.**

18. Podobně jsou plošně odebírány i další věci denní potřeby, např. hodinky. Faktická nemožnost orientovat se v čase, respektive nepřiměřená závislost na ostraze pro získání této informace, v kombinaci s dalšími opatřeními – např. nemožností jakékoliv jiné činnosti kromě spánku, může vést k otázce, co se takovým „nepohodlím“ sleduje. Samo omezení osobní svobody je závažným zásahem do osobnosti člověka a mělo by být omezeno na nezbytné minimum dané svým účelem: zabránění útěku, maření vyšetřování anebo pokračování v nedovoleném jednání. Ochránce proto doporučoval, **aby hodinky byly odebírány pouze v důvodných případech a důvod byl uveden vždy ve služebních pomůckách. V případě odebrání hodinek, nebo když je osoba neměla, sdělovat čas (i bez požádání) při pravidelných kontrolách cel, výdeji jídla či předvádění.**

Lékařské vyšetření

18. Stran lékařského vyšetření je rozšířená praxe, že policista raději nechá zadrženou osobu lékařem vyšetřit, než aby „měl v budoucnu problémy“. Pokud osoba projeví zájem, je prakticky vždy vyšetřena, v případě podezření na nemoc nebo zranění rovněž (výjimka viz níže). Ohledně lékařského vyšetření byly shledány následující problémové okruhy.

⁴ Filák, A. a kol.: *Zákon o Policii České republiky s komentářem*, Police History, Praha 2009, s.66, ISBN978-80-86477-79-7

18.1) podle ustanovení § 31 odst. 1 ZPP v případě, že je důvodné podezření, že osoba, která má být umístěna v cele, trpí závažnou chorobou, zajistí policista její lékařské ošetření a vyžádá si vyjádření lékaře k jejímu zdravotnímu stavu. Na služebně v Nymburku byla v cele držena osoba, o které policisté od začátku věděli, že trpí duševní nemocí a je v péči psychiatra, neboť několikrát asistovali při nedobrovolné hospitalizaci v psychiatrické léčebně; před umístěním do cely ale neproběhlo lékařské vyšetření. Pracovníci Kanceláře s osobou hovořili asi 28 hodin po jejím umístění v cele; během rozhovoru jim osoba sdělila, že má schizofrenii, jméno lékaře, u něhož se léčí, že pravidelně užívá léky, avšak že je od včerejška neužívala, neboť je před umístěním do cely u sebe neměla, že o užívání léků policisty neinformovala a o lékařské vyšetření nežádala. Policisté Nymburku nad rámec důvodného podezření věděli, že zadržená osoba trpí závažnou chorobou, a přesto výše uvedené zákonné ustanovení nerespektovali a lékařské ošetření nezajistili, ani nezajistili, aby zadržené osobě byly podány léky, které užívala. **Tento postup je nutno hodnotit jako porušení zákonné povinnosti s tím, že bylo porušeno právo zadrženého na ochranu zdraví.**

18.2) Na jiném z oddělení sice policisté nechali psychiatrického pacienta vyšetřit, a nechali si lékařem sdělit informaci jaký lék podat a ten skutečně podali, nezajistili si však již informaci v jakém množství měl být podán (alespoň tato informace nebyla ve služebních pomůckách nalezena). Lze se sice domnívat, že si informaci o tom, že lék má být poskytnut ráno, policisté předávali ústně, vystavili se tak ale riziku záměny množství a doby vydání léků či opomenutí a umístěného zase riziku poškození zdraví. **Ochránce proto doporučil vždy si zajistit návod lékaře ohledně užívání léků, čili dobu a množství zpřístupnění léků.**

18.3) někteří lékaři neodmítají osoby omezené na svobodě vyšetřit, ale odmítají do záznamu o vyšetření napsat, že „osoba je schopna pobytu v cele“. Policie pak disponuje dokladem o tom, že osoba byla prohlédnuta lékařem a popisem jejího zdravotního stavu, ale samotnému konstatování, že osoba je schopna pobytu v cele, se lékař vyhne s tím, že neví, jak cely vypadají a jaký je v nich režim. **Zde by bylo pravděpodobně nejvhodnější seznámit lékaře příslušného střediska, nebo jejich zástupce, s praktickým chodem a vybavení cel, buď formou exkurze, nebo zasláním materiálu s fotografiemi.**

18.4) na některých služebnách policisté neupírali právo na lékařské vyšetření, nenechali by však osobu vyšetřit jejím ošetřujícím lékařem podle ustanovení § 24 odst. 5 ZP (v případě jiného vyšetření, ve kterém nejde o zjištění toho, zda osoba je/není schopna pobytu v cele). Na toto právo osoby byli vedoucí služeben následně upozorněni ve zprávě z návštěvy.

18.5) v případě lékařského vyšetření osoby omezené na svobodě je Policie České republiky povinna zajistit bezpečnost ošetřujícího personálu a zabránit útěku osoby omezené na svobodě, pokud k vyšetření dochází mimo celu nebo policejní služebnu. Střetává se zde nezbytnost ochrany bezpečí zdravotnického personálu a zamezení případného útěku vyšetřované osoby s ochranou soukromí vyšetřovaného, resp. zachováním lékařského tajemství.⁵ Policejní předpisy v tomto případě paradoxně stanoví rozdílný režim pro vyšetření mimo celu (jistý stupeň přítomnosti střežící

⁵ Čl. 10 odst. 1 Úmluvy o lidských právech a biomedicině (Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/2001 Sb. m. s.) stanoví právo každého na ochranu soukromí ve vztahu k informacím o jeho zdraví.

Ustanovení § 55 odst. 2 písm. d) zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, stanoví povinnost zdravotnických pracovníků zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dozvěděli v souvislosti s výkonem svého povolání, s výjimkou případů, kdy skutečnost sdělují se souhlasem ošetřované osoby nebo kdy byli této povinnosti zproštěni nadřízeným orgánem v důležitém státním zájmu.

osoby, a to vizuální kontakt),⁶ na straně druhé v případě lékařského vyšetření v policejní cele předpisy přítomnost policisty nevylučují.⁷ Dotázaní policisté jednoznačně preferovali hledisko maximální bezpečnosti, tedy nezbytné přítomnosti střežících policistů u každého lékařského vyšetření. Odhlédnuto od nejednotnosti vnitřního policejního předpisu, **ochránce doporučoval v případě lékařských prohlídek respektovat příslušná ustanovení zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, a čl. 10 odst. 1 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně.** Jako rozumný kompromis je možno uvést např. pravidlo uvedené v provozním řádu policejních cel v Teplicích, podle kterého ostraha zůstane ve vizuálním kontaktu před celou a pouze na vyzvání lékaře vstoupí do cely.

Podávání stravy

19. Podle ustanovení § 33 odst. 4 ZP má osoba právo na poskytnutí stravy třikrát denně v přiměřených intervalech. Na některých služebnách ještě byla zažita dřívější praxe nároku na stravu po 6 hodinách od omezení osobní svobody. Ochránce doporučoval, aby podávání stravy zhruba respektovalo čas hlavních denních jídel během dne s tím, že by se i policisté měli ze služebních záznamů zajímat o to, kdy osoba umístěvaná do cely naposledy jedla. Tyto služební záznamy nebyly vždy útvarem předávajícím osobu do cely vyplňovány zcela důsledně a střežící policisté se o tuto informaci ne vždy aktivně zajímali. Během návštěv však bylo zjištěno i porušení práva na poskytnutí stravy podle zákona, např. jedna ze zadržených osob, se kterou pracovník Kanceláře hovořil během druhého dne jejího držení, byla do cely umístěna v brzkých ranních hodinách, cca 2 hodiny po předvedení na stanici, během dne byla z cely vydána kriminalistům, eskortována a vrácena do cely a první jídlo jí bylo vydáno až k večeři první den zadržení (tj. zadržený mohl být bez jídla asi 24 hodin, počítáno v to noc „na svobodě“, ranní zadržení, umístění do cely a večeři v cele), další den ráno dostala snídani a oběd, pravděpodobně až v odpoledních hodinách.

20. S tím souvisí i problém „přebírání“ osob mezi jednotlivými útvary Policie České republiky, např. k provedení procesních úkonů, nebo při umístění do cely po např. celodenním pobytu na policejní stanici, kdy se přebírající policisté nedostatečně informují, kdy byla osobě naposled poskytnuta strava. Komplikacím by se dalo předejít důsledným předáváním informací v příslušné části Úředního záznamu (žádosti) o umístění osoby do policejní cely, což se ne vždy děje.

21. Podle čl. 19 odst. 2 ZP PP lze podle místních podmínek osobě umístěné v cele na její žádost a finanční náklady, má-li potřebné finanční prostředky, u kterých není důvodné podezření, že pocházejí z trestné činnosti, zajistit stravu přiměřeně dle jejího požadavku. Na jednom z útvarů by k dotazu pracovníků Kanceláře takový nákup vlastní stravy neumožnili s tím, že tento nákup by bylo náročné administrativně vykázat; zde ochránce v doporučení odkázal na platný vnitřní policejní předpis.

⁶ Čl. 12 odst. 2 ZP PP stanoví, že *...u lékařského vyšetření, případně ošetření osoby, zůstane nejméně jeden eskortující policista, který je stejného pohlaví jako vyšetřovaná či ošetřovaná osoba, ve vizuálním kontaktu...*

⁷ Čl. 17 odst. 4 ZP PP uvádí, že *„Osoby... (osoby oprávněně vstoupit do cely, mj. lékař) vstupují do cely a pohybují v prostoru cely za přítomnosti policisty...“*

Zajištění právní pomoci

22. Zajištění právní pomoci je nejen nedílnou součástí realizace práva na spravedlivý proces, ale spolu s možností nechat se vyšetřit lékařem také jednou z pojistek proti špatnému zacházení. Pracovníci Kanceláře se pravidelně dotazovali, jak je z cely možné požádat o zprostředkování právní pomoci, přičemž většinová praxe byla taková, že střežící policista by o tom, že držená osoba požaduje kontakt s advokátem (pokud již nebyl ustanoven v rámci „nutné obhajoby“), vyznamenal policistu, který osobu do cely umístil. Byla však zjištěna i praxe, že střežící policisté sami informovali konkrétního advokáta, pokud o to držená osoba požádala a sdělila konkrétní jméno – např. Uherské Hradiště, Hodonín a další). Podle ustanovení § 24 odst. 4 ZP osoba omezená na svobodě má právo zajistit si na vlastní náklady právní pomoc a mluvit s právním zástupcem bez přítomnosti třetí osoby. Za tímto účelem poskytne policista neprodleně nezbytnou součinnost, požádá-li o ni tato osoba. Z toho důvodu ochránce doporučoval, aby byl při policejních celách **k dispozici seznam advokátů z okolí, který by bylo možné držené osobě nabídnout**,⁸ neboť ne vždy si policista vystačí pouze se sdělením informace vyšetřovateli, když držená osoba má právo na právní pomoc od začátku svého zadržení, resp. třeba i při „pouhém“ podání vysvětlení a skutečnost že je držená v cele na tom nic nemění.

23. Na některých odděleních se jeví jako problematické, že pokud nemají zřízenou speciální návštěvní místnost pro poradu s právním zástupcem a porada probíhá přímo na cele, tak komunikační zařízení, kterým je cela (v některých případech však i speciální místnost) vybavena, umožňuje „de facto“ odposlech rozhovoru. Sloužící policisté si byli tohoto vědomi, upozorňovali např., že pokud by komunikační zařízení zprovoznili, vydalo by zvuk, který by advokát zaregistroval (Sokolov), nebo že mají pro tyto případy pokyn zařízení ztlumit (Hradec Králové, zařízení spojeno s kamerou)..., **jedná se však o objektivní fakt, na který je ochránce povinen upozornit** a současně si vyžádal od příslušného vedoucího informaci o tom, jak bude situaci řešit.

Vyrozumění třetí osoby

24. Podle ustanovení § 24 odst. 2 ZP Policie České republiky na žádost osoby omezené na svobodě vyrozumí o této skutečnosti osobu jí blízkou nebo jinou osobu, kterou osoba omezená na svobodě určí. Policisté vyjadřovali ochotu vyrozumění zprostředkovat, ovšem nevnímali jako svou povinnost ověřovat, zda bylo právo osoby naplněno, zda si přeje nebo nepřeje někoho informovat. Ochránce doporučoval tuto informaci, vzhledem k tomu, jak je prakticky nastaven režim v celách (necht' osoba o vše sama aktivně požádá), tedy informaci, zda osoba nechce požádat o vyrozumění třetí osoby, zjišťovat, a to i v průběhu pobytu v celách, neboť se opět jedná o jednu z pojistek zabránění špatnému zacházení s osobou (společně s vyrozuměním právního zástupce a prohlídkou lékařem dle vlastní volby) a zadržené osobě sdělit, zda se kontakt podařilo navázat.

⁸ Seznam byl k dispozici např. na oddělení ve Znojmě a je možno jej vytvořit např. podle vyhledávače advokátů na stránkách České advokátní komory.

Podání stížnosti

25. Na různých odděleních byl pracovníkům Kanceláře signalizován fakticky různý systém podávání stížností – policisté opakovaně uváděli, že nejsou oprávněni stížnost přijmout a je třeba přivolat příslušného pracovníka z oddělení prevence a stížností. Postup podle čl. 15 odst. 5 ZP PP je však odlišný, resp. ZP PP obsahuje několik postupů k podání stížnosti, které by se však na oddělení neuplatnily (např. proto, že nebyly k dispozici formuláře pro stížnosti, osobě by z bezpečnostních důvodů nemohla být vydána tužka atd.). V těchto případech byli policisté oddělení upozorněni na platnou úpravu.

Dodržení lhůty pro omezení osobní svobody

26. Na jednom z oddělení vznikly pochybnosti o tom, zda nedošlo v případě držených osob k překročení zákonných lhůt. I přes vědomí si ochránce výkladového stanoviska nejvyššího státního zastupitelství č. 23/2002, k postavení policejního orgánu vykonávajícího dohled a kontrolu v policejní cele ohledně kontroly běhu lhůt pro zadržení osoby podezřelé z trestného činu či obviněného, by bylo vhodné, aby ze služebních pomůcek bylo patrné, že střežící policista vyrozuměl osoby podle čl. 18 odst. 3 ZP PP,⁹ což však zjištěno nebylo, resp. tyto záznamy v pomůckách nalezeny nebyly.

27. S délkou lhůt pro omezení osobní svobody souvisí i další problém týkající se formuláře Poučení osoby v souvislosti s umístěním do cely, automaticky generovaného elektronickým systémem „Evidence trestního řízení“ (ETR), kde se hovoří o umístění do cely na dobu nezbytně nutnou, nedéle však na 72 hodin, což v případě zajištění podle ustanovení § 26 a § 27 ZP neplatí. Zajištění osoby podle ustanovení § 26 ZP může trvat nejdéle 24 hodin od okamžiku omezení osobní svobody a také zajištění cizince podle ustanovení § 27 odst. 1 ZP může trvat nejdéle 24 hodin od okamžiku omezení osobní svobody. Zajištění cizince podle § 27 odst. 2 ZP může trvat nejdéle 48 hodin od okamžiku omezení osobní svobody. Celková doba kombinovaného zajištění podle § 27 odst. 1 a 2 nesmí být delší než 48 hodin od okamžiku omezení osobní svobody. Další případné navazující zajištění podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, již neprobíhá v policejní cele, ale v zařízení pro zajištění cizinců. Ochránce proto na útvarech, kde byl „problém“ zjištěn, doporučil, aby do doby, než se upraví příslušný formulář v ETR, chybná poučení opravovali ručně a v případě překvalifikování důvodů pro omezení osobní svobody o tom osobu informovali.

Závěr

Výše uvedená pochybení dosahují různého stupně intenzity. Ze systémového hlediska se jako nejpodstatnější jeví skutečnost popsaná v bodě 13, týkající se

⁹ Podle čl. 18 odst. 3 ZP PP...pokud by hrozilo překročení zákonné lhůty pro omezení osobní svobody, policista, který vykonává ostrahu cely, vyrozumí o této skutečnosti toho, kdo o omezení osobní svobody rozhodl, nebo státního zástupce, který vykonává dozor. Dále postupuje podle jejich pokynů. O těchto skutečnostech informuje nadřízeného a vyhotoví záznam...

požadavku ustanovení § 33 odst. 5 ZP, že osoba umístěná v cele musí být prokazatelně informována o právech a povinnostech osob umístěných v cele.

Ochránce považuje za vhodné, aby kopie „poučení“ byla ponechávána osobě přímo v cele, tak aby si ji mohla dodatečně „v klidu“ prostudovat i později. Veřejný ochránce práv má zároveň za to, že k papírovému listu „poučení“ nelze a priori přistupovat tak, že se jedná o „věc způsobilou ohrozit život anebo zdraví“, kterou je policista po podepsání poučovanou osobou oprávněn odebrat. I přes prokázanou schopnost některých osob úmyslně se sebepoškodit (např. pořezáním na zápěstí, zadušením...), nelze takto plošně přistupovat ke všem osobám umisťovaným do cel.

Osobě by také měly být v cele ponechávány písemnosti související s její trestní věcí, a to v souvislosti s právem osoby přichystat si tvrzení na svou obranu.

Ani další pochybení však nelze považovat za nevýznamná. Zpravidla se nevyskytují samostatně, ale v kombinaci s dalšími jednotlivými zdánlivými drobnostmi, ale společně navzájem mohou vyústit v porušení práv osoby omezené na osobní svobodě.

RNDr. Jitka Seitlová v. r.
zástupkyně veřejného ochránce práv

Příloha: přehled navštívených policejních zařízení podle krajů

KRAJ	ÚZEMNÍ ODBOR/ OBVODNÍ ODDĚLENÍ	POČET CEL	KAPACITA
<u>Praha</u>	KŘP hl. města Praha	28	57
<u>Středočeský kraj</u>	ÚO Nymburk	1	2
<u>Královéhradecký kraj</u>	ÚO Hradec Králové	3	3
	SCP Hradec Králové	2	2
<u>Pardubický kraj</u>	OO Chrudim	5+2	10+2
	ÚO Pardubice	3	3
<u>Liberecký kraj</u>	ÚO Liberec	8	12
<u>Ústecký kraj</u>	OO Chomutov	5	10
	OO Krupka	2	2
	ÚO Teplice	3	6
	SCP Ústí nad Labem	10	20
<u>Karlovarský kraj</u>	OO Toužim	2	2
	PEO ÚO Sokolov	11	12
<u>Jihočeský kraj</u>	ÚO Strakonice	3	3
	OO Blatná	3	3
	ÚO Tábor	3	3
<u>Vysočina</u>	ÚO Jihlava	3	3
	OO Telč	1	1
	OO Moravské Budějovice	1	1
	ÚO Ždár nad Sázavou	3	3
<u>Jihomoravský kraj</u>	ÚO Hodonín	4	5
	OO Znojmo	3	6
	OO Blansko	2	2
<u>Olomoucký kraj</u>	OO Přerov I	3	3
	OO Přerov II	1	1
<u>Moravskoslezský kraj</u>	ÚO Bruntál	2	2
	ÚO Opava	3	3
<u>Zlínský kraj</u>	OO Kroměříž	2	4
	ÚO Uherské Hradiště	3	4
	OO Uherské hradiště	1	2